

Václav Jan Křtitel Tomášek

Václav Jan Tomášek patří k nejvýznamnějším hudebním osobnostem, které působili v první polovině 19. století v Čechách. Byl uznávaným klavíristou, skladatelem a pedagogem, kterého vyhledávala pro své děti šlechta. Václav Jan Tomášek se narodil 17. dubna 1774 ve Skutči jako třinácté dítě. Hudební základy získal u chrudimského ředitele kůru Pavla Josefa Wolfa, u kterého se učil zpívat a hrát na housle. Po dvou letech byl Tomášek poslán na další vzdělání do Jihlavy, kde se stal vokalistou v minoristickém sboru. Jeho další kroky pokračovaly na gymnázium, které ukončil v Praze. Během studia se nadále sám vzdělával ve hře na klavír a ve skladbě. Po úspěšném ukončení gymnázia Tomášek hledal další profesi, při které by se mohl naplno věnovat hudbě. Tuto možnost mu umožňovalo úřednické místo, proto pokračoval ve studiu na Karlově univerzitě, kde po devíti letech ukončil studium práv.

Po ukončení práv se začal Tomášek věnovat pedagogické činnosti a nejintenzivněji se pedagogické praxi věnoval po založení své vlastní školy, která dokázala konkurovat jak varhanické škole, tak konzervatoři. Jako pedagog ovlivnil mnoho klavíristů a skladatelů, kteří poté působili po celé střední Evropě. Mezi jeho nejvýznamnější žáky patří bezesporu Václav Jan Hugo Voříšek, Alexander Dreyschock, Julius Schulhoff, Ignatius Tedesco, Josef Dessauer, Johann Friedrich Kittel a pozdější významný estetik Eduard Hanslick. Význam Tomáškovy školy rostl a dokonce k němu byli posíláni žáci z ciziny, aby se u něho zdokonalovali.

Významnou etapou Tomáškovy života byla jeho služba u hraběte Buquoye. Hrabě Buquoy patřil mezi osvícené aristokraty a Tomáškovy hudba ho natolik uchvátila, že mu dovolil volně komponovat. Jedinou povinností, kterou Tomášek vůči hraběti měl, byla, že musel cestovat s hrabětem, vyučovat hraběcí děti a starat se o hudební život během zimy. To znamenalo zajišťovat kulturní život a samozřejmě složit nějakou skladbu pro hraběte. Že si hrabě Buquoy Tomáška jako skladatele a člověka vážil, svědčí i fakt, že po Tomáškově odchodu ze služby mu hrabě uznal doživotní rentu. Během této doby vznikla většina Tomáškových děl. Během cest s hrabětem a cest, které Tomášek sám podnikl se setkal s mnoha významnými osobnostmi doby – navštívil například Ludwiga van Beethovena či Josepha Haydna.

V roce 1824 se Tomášek oženil s o 25 let mladší Wilheminou Ebert, což byla sestra básníka a spisovatele Karla Egona Eberta. Společně se usadili na Malé Straně a Tomášek se začal naplno věnovat své učitelské praxi. Samotný Tomáškův byt se stal střediskem kulturního života. Tomášek zde pořádal menší koncerty pro své přátele a scházeli se u něho Václav Hanka, Leopold Eugen Měchura, Antonín Müller, Alois Svoboda, Josef Dessauer či František Palacký. Tomášek byl v centru kulturního dění v Praze a sám byl uznávanou osobou. Veřejnosti se začal stranit až po smrti své ženy v roce 1836. Nadále vyučoval

klavír a hudební teorii, pro kterou si sám vymyslel učebnici a tvrdil, že harmonie vychází z přírody, ale společenského života se zúčastňoval mnohem méně.

Tomášek se pomalu začíná stávat známým i za hranicemi Čech. Byl jmenován čestným členem hudebních spolků v Innsbrucku, Vídni, Rotterdamu, Pešti a Berlíně. V Praze získal na Karlově univerzitě titul magister liberarum atrium. Postupem času se stává přitažlivou osobou pro umělce projíždějící Prahou, a tak ho navštívil třeba Richard Wagner, Clara Schumann nebo Hector Berlioz.

V sedmdesáti letech začíná Tomášek psát svůj vlastní životopis do časopisu Libussa. Tomáškův životopis vycházel v časopisu Libussa až do roku 1845, ale Tomášek se v něm dostal pouze do roku 1823. Samotný Tomáškův životopis je pro nás velice důležitým pramenem pro poznání nejen Tomáška samotného, ale hlavně jeho doby – Tomášek v něm popisuje své dojmy ze setkání s J. L. Dusíkem, s Goethem v Mariánských Lázních a Chebu, je zde vzpomínka na návštěvu u Beethovena, Tomáškovy dojmy z cest. Tento Tomáškův životopis editoval a vydal v roce 1941 Zdeněk Němec pod názvem Vlastní životopis Václava Jana Tomáška. Václav Jan Křtitel Tomášek zemřel 3. dubna 1850.

Stylisticky a kompozičně se Tomášek orientuje na pozdní klasicismus. Velice ho ovlivnilo provedení Mozartova Dona Giovanniho, které viděl krátce po příchodu do Prahy a zůstal tomuto styl věrný až do své smrti. V pozdějších skladbách se už ale objevuje vliv romantismu a předznamenává to, v čem pokračoval Bedřich Smetana.

I když jsou Tomáškovy skladby žánrově rozmanité, převažují skladby klavírní a písň. Písňovou tvorbou položil Tomášek základ české umělé písni na původní české texty, o kterou se před ním snažil Jan Jakub Ryba. Zhudebňoval Goethovy (Goethes lyrische Gedichte, Markétka u přeslice pro zpěv s doprovodem orchestru), Schillerovi (první výjev 3. dějství z Marie Stuartovny) a Heinovy básně. Z českých spisovatelů se zaměřil na Václava Hanku, Vojtěcha Nejedlého a Antonína Marka. Z této spolupráce vyšla sbírka Šestero písni. Další významnou sbírkou, která vznikla ve spolupráci s Václavem Hankou je zhudebnění jeho falza, a to Rukopisu Královédvorského, v jeho Starožitných písni Rukopisu Královédvorského.

Další oblastí, do které se Tomášek pustil, byly antické formy, jako jsou eklogy, dithyramby a rapsodie.

Tomášek se také pustil do skládání opery, ale po neúspěchu druhé, se k tomu žánru více nevrátil a zůstal věrný klavírní a písňové tvorbě. Složil také requiem, balady a mše.

Zásadním přínosem pro českou i světovou klavírní literaturu je nová drobná hudební forma, kterou Tomášek sám rozvíjel, a tou je charakteristický kus. Touto tvorbou se Tomášek zařadil mezi skladatele jako je Schumann a Schubert.

Tomáškovu jméno se už za jeho života objevuje ve všech významných hudebních lexikonech. Hudební historikové si velice brzy uvědomili význam

Tomášková díla a již krátce po jeho smrti začali vydávat nejrůznější studie a edice jeho klavírních skladeb.

První zmínky o Tomáškově jsou již v Gerberově Historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler, který vyšel ještě za Tomáškovy života a je zde podrobně popsáno Tomáškově dětství, včetně jeho muzikantských začátků. Gerber zde zmiňuje, že Tomášek se učil hře na housle a na varhany a jeho studia pokračovala v Jihlavě, kde působil také jako altista. Dál se zmiňuje o přechodu Tomáška do Prahy, kde se setkal se silným Mozartovým vlivem. V Praze se Tomášek věnoval studiu kontrapunktu a hudebním teoriím. Dál se Gerber zmiňuje, že Tomášek studoval práva na Karlově univerzitě a úspěšně je dokončil. Po ukončení studia se Tomášek věnoval výuce klavíru ve šlechtických rodinách, např. hrabě Buquoy, který si ho pozval jako skladatele. Gerber datuje Tomáškův život do roku 1812, na konci Tomáškovy životopisu je připojen přehled jeho 41 skladeb, které Tomášek napsal.

Dlabacž se zmiňuje o Tomáškově životě, ale z děl uvádí pouze šest skladeb.

Žádné nové informace neuvádí ani Riegrův slovník naučný ani Ottův slovník naučný, který z části vychází z Riegrova slovníku.

Eitner se o Tomáškově zmiňuje ve všech souvislostech. Zmiňuje se o významných událostech Tomáškovy života. Je zde uveden kompletní Tomáškův životopis a vyjmenován seznam děl. Vychází z Riegra a Gerbera.

Československý hudební slovník osob a institucí (Bohumír Štědroň) zmiňuje o Tomáškově informace, které jsou nám již známy. Novou informací, která do té doby nebyla nikde zmíněna je Tomáškovy sběratelské činnosti, ve které předběhl i Karla Jaromíra Erbena. Také položil základ české umělé písně, vydal 4 sbírky českých písní. Byl čestným členem zahraničních hudebních společností (Víděň, Stuttgart), navštívil ho Wagner, Clara Schumannová, Berlioz.

Riemann se o Tomáškově zmiňuje velice krátce a povrchně.

Zmínku o Tomáškově nalezneme také ve Slovníku české hudební kultury, kde je jeho jméno spojeno s rodnou Skutčí a hudebním životem v ní.

MGG – Markéta Kabelková, Grove – Kenneth DeLong (životopis), Adrienne Simpson (seznam děl)

V MGG a Grove je podrobně popsán Tomáškův život, rozčleněný na jednotlivé etapy. Na konci hesla je zařazen soupis děl a přehled literatury, ze které bylo čerpáno. Oba slovníky vychází ze stejných pramenů. Rozsahově jsou obě hesla stejná.

O Tomáškově vyšlo mnoho studií a v dnešní době se muzikologové zabývají Tomáškovou pozůstalostí. Tomášek neměl žádného přímého dědice, proto je

jeho majetek rozptýlen. Většina se nachází v Českém muzeu hudby, ale jsou díla, která nebyla nalezena a o některých nevíme, zda jsou Tomáškovy, protože Tomášek si svá díla nečísloval. Mezi dnešní badatele patří Markéta Kabelková. Dříve se Tomáškem a jeho dílem zabývala Marie Tarantová, Jiřina Kádnerová či Miroslav Poster, který v roce 1960 vydal knihu Václav Jan Tomášek. Bibliografie, ve které shromáždil Tomáškův životopis a korespondenci.

Použitá literatura:

Lexikony, slovníky:

- Gerber, E. L.: *Tomaschek (Wenzel Johann)*. In: Historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler. Leipzig 1814.
- Dlabacž, G. J.: *Tomassek, W. J.*. In: Allgemeines historisches Künstler – Lexikon für Böhmen und zum Teil auch für Mähren und Schlesien. Praha 1815.
- Meliš, E. A.: *Tomášek Václav*. In: Riegrův slovník naučný. Praha 1872.
- Eitner, R.: *Tomaschek, Wenzel Johann*. In: Biographisch – Bibliographisches Quellen Lexikon der Musiker und Musikgelehrten. Leipzig 1903.
- *Tomášek, Václav Jan*. In: Ottův slovník naučný. Praha 1906.
- Patzaková – Jandová, A.: *Tomášek, Václav Jan*. In: Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Praha 1933.
- Štědroň, B.: *Václav Jan Křtitel Tomášek*. In: Československý hudební slovník osob a institucí. Ed. G. Černušák, B. Štědroň, Z. Nováček. Praha 1963-1965.
- Riemann, Hugo: *Tomášek, Václav Jan (Wenzel Johann Tomaschek)*. In: Riemann Musiklexikon. Mainz 1961.
- Mendel, H.: *Tomascheck, Johann Wenzel*. In: Musikalisches Conversations Lexikon. Leipzig.
- Kabelková, M.: *Tomaschek Wenzel Johann*. In: Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Encyklopädie der Musik. Stuttgart 2006.
- DeLong, K., Simpson, A.: *Tomaschek, Wenzel Johann*. In: The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Ed Stanly Sadie. Oxford University 2001.

Bibliografie:

- Tarantová, M.: V. J. Tomášek. Praha 1946.
- Kádnerová, J.: Václav Jan Tomášek. Kladno 1974.
- Vysloužil, J. Václav Jan Křtitel Tomášek Stelliny in der tschechischen Musikkultur. In Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, s. 8-18. Brno 1975.
- Postler, M: Václav Jan Tomášek. Bibliografie. Praha 1960.

Studie:

- Kabelková, M.: Pozůstalost Václava Jana Tomáška (1774 – 1850). In: Hudební věda 2/2005, s. 153 – 170. Praha 2005.